

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tractatio Synoptica De Iudiciis Ad Lib: II. Decretal: Gregorii IX.

**Herberstein, Ferdinand von
Tabarelli de Fatis, Donato Vincenzo**

Spirens., 1660

Appendix. De iure scripto & non scripto.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11416

APPENDIX.

DE JURE SCRIPTO, ET NON
SCRIPTO.

CUM ex hætenus dictis facile constet ordinem Iudiciarium totum in jure scripto (quo Constitutiones & res scriptæ Principum pertinent) & non scripto, (ubi consuetudines comprehenduntur) fundari ac inniti: ideò ad pleniorẽ prædictorum intelligentiam conclusiones de hoc utroq; jure subjungimus desumptas ex libro I. Decretalium Greg. IX. & correspondente in sexto.

TITVLVS I.

DE CONSTITVTIONIBVS.
CASVS.

Refert Nic: Eymericus in Direct. Inqui. Parte 2. q. 11. Anno 1317. in Catalaunia novem hæreticos damnatos. Durandus de Baldach Gerund. combustus, Iacobus Iusti Begardus immu-
ratus.

ratus. Alii exhumati. Sedebat tunc
in Cathedra Petri Clemens V. Quo
in scio, Vicarius Ecclesiæ Tarraco-
nensis sede vacante ejusdem Eccle-
siæ, executionem fecit. Quæritur an
legitimè? Resol. pete ex n. 2.

1. *Constitutio* propriè ac pressè sum-
pta est Jus quod vel summus Pontifex, vel
Imperator, vel Rex, vel alius Supremus
Princeps constituit vel edixit *Gregor. Tho-*
los. Paratit. Iuris Canonici: 1. Tit. 2. cap. 9. &
Can. constit. Dist. 2. undè Ecclesiasticas
constitutiones ferre potest summus Pon-
tifex per potestatem Legislativam, quam
à Christo immediatè accepit. *Matth. 16.*
Joan. 21. neq; in eius potestatis usu à con-
silio vel Cardinalium consensu dependet,
cap. cuncta 9. q. 3. quanquam in arduis Ec-
clesiæ negotiis regulariter loquendo iis
non consultis nihil statuat *Felin. in Rub. de*
constit. n. 2. Episcopi in suo Episcopatu le-
ges ferunt, *cap. 2. de maior. & obed: manan-*
te potestate non à Christo, sed à Pontifice
tanquam primo fonte *Can. ita Dominus,*
dist. 19. quæ leges ut valeant, neque Juri

communi, neque Pontificiis constitutionibus repugnant oportet; *Colligitur ex cap. 1. & 2. de Reliq. & Ven. Sanct.* sed neque de gravioribus rebus inconsulto Pontifice constitutiones condere poterunt Episcopi, ut sunt, quæ ad universalem Ecclesiam ex se pertinent, qualis est v. g. Canonizatio Sanctorum, definitio veritatis, fidei, revocatio privilegii universalis, translatio, unio & divisio Episcopatum; *cap. 1. de Transl. Episcopi.* quamvis in necessitate circa casum aliquem particularem in Jure communi dispensare possint: *Salas. disp. 8. de leg. sect: 6. n. 40.* cæterum licet ad condendas leges Cleri aut Capituli consensu non egeant, bene tamen pro alienandis Ecclesiæ rebus *cap. quantum de his que fiunt sine consensu Capituli à Prelato & pro statuendis festis consensus Cleri aut etiam populi requiritur cap. ultimo de ferijs.* ex quibus casibus non esse desumendum argumentum ad alios casus docet *Panormitanus de off. delegati.*

2. Archiepiscopi in Concilio Provinciali, Cardinales in Ecclesiis sui tituli, Abbates exempti, aliique Prælati Jurisdictionem

nem quasi Episcopalem habentes, possunt
 statuta edere in suis territoriis tantum ob-
 ligatura *Salas de leg: tota ferè disp. 8.* Præte-
 rea Concilium Generale & Oecumeni-
 cum. Autoritate Pontificiâ congrega-
 tum potest quidem leges condere, non ta-
 men ligantes universam Ecclesiam quo-
 adusque Pontifex assensum præbeat aut
 eas confirmet, neq; enim ullibi reperitur
 tam ampla potestas concessa, sed potius
 ex praxi constat, omnia Concilia Genera-
 lia, à Pontifice suorum decretorum con-
 firmationem petere consuevisse, ut fecit
Tridentinum sess. 25. de Reformat: in fine. Por-
 rò à concilio, cui Pontifex assistit, appella-
 tio dari non potest; *colligitur ex Sebast:
 de Medices de leg. 1. p. q. 19.* secus si non assi-
 stat. *Can. cuncta 9. q. 3.* Concilium Pro-
 vinciale & Synodus Diœcesana statuta
 sua pariter condit, ast intra suos limites.
*colligitur ex Can. Catholica dist: 11. & Can.
 placuit 12. q. 2.* Capitulum Cathedralis Ec-
 celsiæ vacante sede Episcopi, potest qui-
 dem pro tota diœcesi statuta condere,
 sed duratura dum revocentur à successo-
 re *Felin: cap. cum omnes de constit. num: 9.*

eoque vivente in gravioribus secluso eius consensu non potest *cap. cum consuetudinis 9. de consuet.* spectato jure communi, seclusisq; specialibus privilegiis & consuetudinibus: *Suarius lib: 4. cap. 6. num. 14. & seq:* quamvis possint Capitulares inter se convenientes statuta facere spectantia ad ordinem & bonum regimen Capituli; v. g. de iis, quæ ad administrationem reddituum spectant, quomodo congregandum sit Capitulum &c. *Suarius loco cit. arg: cap. cum omnes de constit:* Deniq; inferiores communitates, Ecclesiæ collegiatæ leges ferre possunt. *Innocentius in cap. cum accessissent, num: 2. de constit.*

3. Dicta Sanctorum Patrum quatenus subindè testificantur Sancti de præcepto Christi, Apostolorum vel Ecclesiæ, et si fidem faciant præceptis, & ut sic testes sint præcepti, non tamen ideò Authores & Legislatores censendi sunt, cum de potestate legislativa illis concessa non constet. *Vt habet Gl: dist. 20. in principio Panormit: in cap. ne inimitaris de constit:* Sed neque ex eo vim legis habent, quod decreto Gratiani sint inserta *Gl: cap. 1. de rebus Ecclesiæ non alienan-*

tenandis verb: Tractatus. Panorm: & alij cap:
2. de rescript: Quando quidem nec ipsum
Gratiani decretum vim Juris obtinet, Sa-
las de leg: disp: 8. sect: 13. nec à summis Pon-
tificibus ut regula juris approbatum sit.
Diana parte 5. Tract: 14. resol. 86. Congre-
gatio Cardinalium potestatem condendi
leges non habet suum territorium exce-
dentes, neq; vivente Pontifice, neq; va-
cante sede; hâc enim vacante solùm ea
possunt statuere, quæ ad occurrêdum præ-
sentibus Ecclesiæ periculis, & ad electio-
nem Pontificis faciunt, juxta formulam
in sacris Canonibus à summis Pontificib⁹
præscriptam. cap. 2. ubi periculum de electione
in 6. Clementina. ne Romani de elect: Gregor:
XV. in Bulla An: Domini 1562. Et licet eo-
rundem eminentissimorum Cardinalium
declarationes maximum doctrinæ atque
authoritatis robur habeant, atque adeò
absq; firmissimo fundamento ab iis rece-
dendum non sit, conscientiam tamen in
operando non obligant, nisi habeant re-
quisita omnia, de quibus Bulla Sixti V.
Gregorii XV. & Urbani VIII. Sancius in
selectis disput. 48. num: 1. Diana p. 5. Tract: 2.
Resol:

Resol:

Resol: 96. idemq; quoad forum internum dicendum est de regulis Cancellariæ. Ioannes Valerus in differentijs utriusq; fori verb: donatio. differ: 6. n. 2.

4. Cum ordines Religiosi eorundemq; Pralati leges ferre possint, & statuta propria solùm juxta consuetudines suas, privilegia, & modum suæ regulæ: *Suar: lib. 4. cap. 6. num. 21. Salas de leg. disput: 8. sect. 12.* Sequitur, superiores per se loquendo non posse præcipere subditis id, quod *vel actū, vel virtute* in regula non continetur *Innocentius cap. veniens de jurejur. Clem. in cap. relatum ne Clerici vel Monachi. S. Bernhardus in lib. & præcept. de dispensatione cap: 5.* minùs proindè compellere poterunt Professum, regulam legitimè mitigatam & relaxatam ad amplectendam regulæ strictioris primævæ reformationem: *Panormit: cap. ad nostram de Appellat: & cap. literas de restitut. Abbatissas quoque Monialium posse leges condere instituto suo accommodatas probabile videtur. cap. dilecta de major: & obedient.*

5. Ad hoc ut constitutio, tam Ecclesiastica, quam civilis obligationem inducat,

ext-

um
 lo-
 verb:
 mq;
 pro-
 pri-
 eb. 4.
 12.
 non
 actu,
 mo-
 p. re-
 us in
 inus
 sum,
 tam
 pri-
 p. ad
 titut.
 e le-
 oda-
 4. 1. 1.
 esia-
 cat,
 exi-

exigit essentialiter, ut autoritate Super-
 rioris legitimè promulgetur. *est communis*
DD. & colligitur ex Conc: Trid. Sess: 24 dere-
format. Matrimon: & cap. cum singula 32. de
Præb: in 6. quia nequit aliàs Princeps suos
 subditos ratione dirigere, & voluntate
 obligare: factâ tamen distinctione inter
 constitutiones Pontificias & civiles; non
 est necesse, ut singulorum auribus incul-
 centur, *cap. 1. de Prælat: postul:* sed stando
 injure naturæ præcisè, sufficit, ut consti-
 tutio in publico saltem Senatorum con-
 sensu, atque per Scripturam expressa fue-
 rit, *P. Franciscus Amicus Tom: 4. de leg: Sect:*
2. disp: 5. n. 28. tametsi jure gentium pro-
 mulgatio immediatè ad populum facta
 requiratur, adeò ut si Princeps locum ex-
 pressit, in quo promulgatio fieri debeat,
 vel certum tempus ex quo velit constitu-
 tionem suam obligare, v. g. statim ac in cu-
 ria, Metropoli, in singulis provinciis, ac
 civitatibus promulgata est, & elapso uno
 alterovè mense post promulgationem
 factam; tunc constitutio sive civilis, sive
 Ecclesiastica non nisi post promulgatio-
 nem in loco præscripto factam, vel elapsum
 tem-

tem-

temporis præscripti obligare incipit, secundum Legislatoris voluntatem, à quo tota Lex pendet, & vim obligandi sortitur. colligitur *Can: in istis dist: 4. Abb: hic in cap: 2. n. 7. de constit:* Cæterum si Princeps nullum locum promulgationis vel obligationis exprimat, tunc constitutiones Imperatoriæ non prius vim obligandi obtinent, quàm elapsis duobus mensibus post promulgationem earum in singulis provinciis factam, ut habet *Authen: ut factæ novæ constitutiones novell: 66.* quam doctrinam licet nonnulli satis probabiliter, saltem quoad forum internum, extēdant etiam quoad constitutiones Pontificias, eò quòd; quando nihil Jure Canonico dispositum est: judicandum sit juxta Jus civile. *cap. 1. de novi operis nunciat.* probabilis tamen est, constitutiones Pontificias, statim ac in Curia Romana promulgatæ sunt, quantum est ex se ubique terrarum vim obligandi obtinere, ita ut actu statim in re ipsa obligent præsentēs & vicinos non expectato duorum mensium spatio; absentes verò & remotos post temp' moraliter necessarium & sufficiens, ut lex pro-

promulgata ad eorum notitiam pervenire possit, habitâ ratione intervalli locorum à Curia, in qua facta fuit promulgatio: quia Authen: supradicta à jure Can: recepta non est, ut patet ex praxi Curia Romanæ in qua lites deciduntur juxta leges Pontificias Romæ tantum promulgatas, & transgressores puniuntur ante duos menses elapsos, *Azor Tom: 1 lib. 5. c. 3. q. 2.*

6. Non levis est inter Doctores controversia, an Summus Pontifex habeat potestatem ferendi constitutiones civiles obligantes totum orbem, Et quidem eorum opinio, qui potestatem Pontificiam extendunt ad totum orbem, prout is includit non tantum fideles, sed etiam infideles, videtur nimium tribuere, *Suar lib. 3. de leg: cap. 6.* cum Christus Dominus quoties Ecclesiæ potestatem gubernativam contulit, semper loquatur respectu fidelium: *Ioann: 21. pasce oves meas.* non de his qui foris sunt. *1: Corinth: 5.* Aliorum doctrina est, quæ Jurisdictionem directam Vicario Christi concedit, solum in casu quo totus orbis fidem susciperet, hæc licet probabilitate suâ non careat, *Navar-*

rus in 2

rus in cap: novit: de Iud: notab: 3. August. de An-
 cona de potestate Ecclesie q. 1. n. 7. Papa Nicola-
 us in cap 1. dist. 22. Bonif: 8. extrava: unam San-
 ctam de major: & obed: amplectimur nihil-
 ominus doctrinam Bellarmini lib. 5. de Ro-
 mano Pontifice docentis neq; in hoc secun-
 do sensu Summum Pontificem habere po-
 testatem de facto directam temporalem
 in univrsam orbem, sed solum in illare-
 gna & provincias, quarum Summus Pon-
 tificex est Dominus temporalis: Victor: in
 utraq; relect: de potestate Papa, Covar: & alij
 apud Molin: indirectam autem in partibus
 Ecclesie temporaliter non subiectis, qua-
 tenus Pontifex disponit circa temporalia,
 in quantum media esse possunt salutis ex-
 ternæ. Bellar: lib: 5. de Rom: Pontifice. cuius
 ratio desumi potest ex cap. solita de major:
 & obed: & cap. per Venerabilem.

7. Affinis est priori quaestio de pote-
 state Casarea, in qua saepius Jureconsul-
 torum ingenia desudârunt. Liberalissi-
 mus in terminis potestati Casareae statu-
 endis est Bartholus, qui mordicè tenet
 Imperatorem habere Jus & dominium
 Jurisdictionis in univrso orbe, adeò ut
 hære-

hæreticum reputet, qui dixerit Imperatorem non esse Orbis Dominum *Barthol: in L. hostes ij. de captivis Pan: 2. p. cons: consil: 6. n. 2. Castaldus de Imperatore qu. 52.* Sed hanc tam universalem in regna omnia, omnes populos potestatem, ipsimet Augustissimi Cæsares propriâ confessione ad se pertinere negant. *L. Mercatores C. de commercijs, Oldradus consil: 96. Covar: in reg: peccatum. 2. in §. 9. num: 5.* Undè facile advertitur Bartholi doctrinam non subsistere. Ideò sensus illius sententiæ esse potest, quòd Imperat: Romanorum Jurisdictionem habeat ad condendas constitutiones in provinciis Romano Imperio subjectis, præsertim in illis, quarum ipse immediatus & supremus est Dominus, quæ quidem, quantum per leges aliorum Regnorum acceptatæ fuerint, etiam in illis vim obtineant. Sic de facto in terris Pontificiis quoad temporalia Jus Civile observari solet, ubi Canonicum deficit. Aliis verò in casibus, qui per propria Regni jura in materia merè civili decidi nequeunt, juxta leges Civiles in corpore Juris contentas procedendum esse docent.

Bar-

Burgos lib. 1. & Antoninus Gomez ibidem n. 10.

8. Cæterum potestas condendi Leges civiles est penes Regem in suis regnis *cap. Ecclesia de Constit. Navar. in cap. novit. notab. 3.* Reginam in casu v. g. quoad illam matrimonio junctam regnum Jure hæreditario devolveretur *Baldus in cap. significavit de rescript.* Principes inferiores secundum limites potestatis, quam à supremo Principe de eius consensu tacito aut expresso, aut eius consuetudine legitimè præscripta acceperunt *Suar. lib. 3. de legib. cap. 9.* omnes deniq; habentes superioritatem supremam quales sunt Respub. quædam libera, ut Veneta, Genuensis, quæ superioritatem in temporalibus non agnoscunt *Abb. cap. quæ in Ecclesiarum. de constit. n. 6.* aliaq; communitates perfectæ, si quæ jurisdictionem independentem habent, etiam minores, quia cum *lex omnes populi ff. de iust. indistinctè loquatur Abb. supra.* neque nos debemus distinguere *reg: Iuris in 6.* Civitates autem, quæ superiorem agnoscunt, & jurisdictionem dependentem habent, non nisi secundum limites jurisdictionis modificatæ à Repub. approbatæ, v. g. Mechanic-

chanicorum, statuta quidem intra suos fines condere possunt, sed à proprietate publicarū constitutionem deficiunt non-nihil, sicut & statuta domestica à Patrefamiliās posita. *L. 3. C. eod. de leg: Layman: lib: 1. Tract: 4. cap. 8. num: 6.*

9. Non paucorum sententia est vim & substantiam legis à populi acceptatione pendere, quòd ea tacita conditione leges ad populum ferri censeantur, si ab ipso fuerint acceptatæ; eoq; reclamante editæ, rarò in bonum communitatis cedere soleant. *Canonista pleriq; in cap. 1. de Tregua & pace Azor. tom: 1. lib. 5. cap. 4.* Conclusio verò nostra est, licet leges tam Pontificiæ, quàm Cæsareæ substantiam suam & intrinsecam vim subditos obligandi promulgatione acquirant, accidēt aliter perfici & roborari per populi acceptationem & usum; ut patet ex vulgari. *leges constituuntur cum promulgantur, firmantur moribus cum utentium approbantur. Gratian: Can: in istis dist: 4.*

10. Ex quo consequentia ad praxim non inutilia inferuntur. Primo Episcopis præsertim Metropolitanis ex officio incum-

cum-

cumbere, ut novas Pontificias Constitutiones in Dioccesibus promulgent atq; in usum deducant, saltem postquam ex Curia Romana ipsis trāsmisſæ fuerunt, idemq; proportionaliter dicendum de lege Imperatoria vel Regia, postquam Provincialibus, Ducibus, aut Gubernatoribus trāsmisſa fuit: *Navar. conf. 1. de constit. q. 8. edit. 2. Malderus in prima secunda S. Th. q. 90. art. 4. dub. 3. §. hæc sunt. Diana parte. 4. Tract. 4. resol. 127.* Secundò si Episcopi & Principes, qui tunc vivunt, cùm constitutio Pontificia promulgatur, eam non recipiant, Successores eorum excusantur. *Becanus in summa Theol. parte 2. Tract. 3. cap. 6. q. 8. n. 2. Dian. part. 1. Tract. 10. Resol. 5.* Tertiò licitum est supplicare pro revocatione aut mitigatione constitutionis, & illam non servare, donec Legislatores mētem suam aperiat. *Salas de leg. disp. 13. sect. 4. n. 20.* nec obstat, quòd propriè appellationes non fiant à legibus, sed à sententiis: quia potest allegari causa, & peti reformatio legum vel ab ipso latore ferenda, vel eius Superiore. *Malderus p. 2. q. 90. art. 3. dub. 2.* Qui quidem si auditâ communitatis supplica-

plicatione taceat, & non respondeat, dictæ supplicationi consentire videtur, & obligationem legis tollere: *communis DD. ex reg: Jur: qui tacet consentire videtur.* nisi aliter ex conjecturis constaret, Principem non respondere, non quia velit legis obligationem tollere vel suspendere, sed ut minore offensione supplicationem rejiciat; quo casu non licebit ultrà suspendere executionem legis *Layman: lib. 4. Tract. 4. cap. 3. n. 7.*

II. Bullæ Apostolicæ ad Provincias vel regna directæ in causis spiritualibus, quarum promulgationem Principes sæculares sine sua licentia fieri prohibent defectu promulgationis requisitæ, & ut tales non acceptatæ à populo esto vim obligandi non habeant, Principes tamen sæculares, quando nullâ gravi ratione ducuntur, non possunt tutâ conscientiam bullas Pontificis examinare, minùs rejicere: quia Pontifex in spiritualibus est superior Principis secularis: & Bullæ aut leges disponunt de rebus spiritualibus, quarum jurisdictionio sæcularibus nullo juri competit. Quando tamé gravis causa subesset dubitandi

standi de huiusmodi Bullarum Apostolica-
 rum æquitate, utilitate, aut veritate; pos-
 sent Principes illas examini subiicere, ea-
 rumq; promulgationem suspendere, do-
 nec Pontifex de incommodis ex ejusmodi
 legibus regno vel provinciæ imminenti-
 bus informetur & relaxatio obtineatur.
colligitur ex Azor. Tom. 1. lib. 5. cap. 14. q. 3. &
4. in fine. Covar. pract. q. cap. 36. Quâ infor-
 matione & supplicatione factâ, si Pontifex
 desistat urgere Bullæ promulgationem,
 censeri potest tacitè decretum revocâsse.
colligitur ex Layman lib: 1. Tract: 4. cap. 3. n. 7.
Sed difficultas adhuc restat; an intervenien-
tibus huiusmodi casibus præsumi ratio-
nabiliter possit de mente Pontificis, quod
Bullæ ejus subjiciantur examini, & execu-
tioni Judicum sæcularium; & non poti-
ùs Ecclesiasticorum? Sunt qui utriq; par-
ti faveant. Covar: ibidem cap. 35. Cenedus in
quæst: Canonicis q. 45. n. 21. Nos hac in ma-
 teria nihil decidimus. Cæterùm Doctores
 volunt Theologi communiter cum Bonacina de
leg: disp: 10. q. 2. Duardo in Bulla cœna lib: 2.
cap: 13. q. 8. revera nullo jure probari pos-
 se, hoc judicium ad civiles, & regios Ma-
 gistra-

gistratus spectare, cum causa merè spiri-
 tualis sit & Ecclesiastica, in quam secluso
 privilegio Laici jurisdictionem exercere
 non possint. Praxis autem, quæ in contra-
 rium allegatur solùm favet rescriptis pri-
 vatis, vel obtentis inter partes, vel ad in-
 stantiam unius, non autem Bullis & legi-
 bus universalibus Pontificiis *Rao in respons.*
ad dubia circa immunit: Eccl: quacunq; con-
suetudine in contrarium positâ, quia nul-
lam vim habere potest nisi fuerit legitimè
præscripta cap. non est de consuet: in 6. Gl. in
ult. de consuet. quæ in casu jurisdictionis
Ecclesiasticæ opponi non potest cap. cau-
sam de præscript. Azor. Tom 1 lib. 5. cap 12 fol.
356. Colum. 2. §. quod verò de consuet. dictum.

12. Legislatores independens per se &
 directè non obligatur suis legibus, quia
 legibus solutus dicitur *L. Princeps ff. de leg. ne-*
 que regulariter ex vi pacti seu conventio-
 nis initæ cum communitate tenetur ad
 faciendum quod aliis præcipit, quia etiam
 eâ non interveniente indecorum & dif-
 sentaneum rationi foret, principem o-
 mni prorsus titulo ab observatione pro-
 priarum Constitutionum absolvi. *Suarus,*

Salas & alij communiter. Tenetur ergò saltem indirectè suis legibus, quarum observatio ac usus æquè Principem ac subditos decet, oriturque huiusmodi observatio non ex ipsa lege formaliter, sed immediatè & proximè ex ipso jure naturali & honestate rationis. *Baldus lib. 2. Cod. de Servitut. num. 40. Felinus cap: 1. de constit: num. 30. & 31.* quatenus ratio præscribit, ut quas leges Princeps condit, ipse eas observet, seque membris suis, quorum caput est, conformet. *D. Thomas 1. secunda q. 69. ab tertium.* turpis enim pars est universo suo non congruens. *S. Augustinus libr: 3. confess: cap: 8.*

13. Difficulus explicatur, an ex vi directiva Legislator obligetur sub mortali ad eas servandas? arbitror probabilius esse semoto scandalo Principem non servando leges fundatas in jure humano non peccaturum mortaliter, nisi eas servaturum se juraverit, *Lessius libr. 2. cap. 35. disp: 5. n. 34. Azor. loco cit. cap. 11. q. 1.* quia non videtur gravis deordinatio Legislatorem non conformari subditis in observantia Legum, ad quas solùm indirectè ex quadam

dam honestate & conformitate naturali
tenetur. *Salas de leg. disput. 14. Sect: 2. n. 16.*

Ob quam rationem aliqui docent Reli-
giosum factum Episcopum solum teneri
(præter tria vota) ad observantias religio-
sas sub peccato veniali *Cajetanus Tom: 1. o-
pus. 15. q. 3. Scotus 7. Inst: q. 5. art. ult.*

14. Neque ex his, quod Princeps suis
constitutionibus indirectè ad culpam af-
ligari possit, inferre licet, pœnâ quoq; à se
statuta ligari posse *DD. communiter. Ferdi-
nandus Mendoza 1. de pactis cap. 5.* nam esto
fortasse statui aut dignitati eius pœna ali-
qua v. gr. pecuniaria disconveniens non
esset, repugnat tamen pœnam ut pœnam
spontè ab aliquo assumi, quin hoc ipso
quod spontè assumatur, id quod potissi-
mum in pœna, amittat, nempe id quod est
esse afflictivum voluntatis, ut perspicuè
docet *illustre huius Universitatis lumen Fran-
ciscus Amicus. Tom: de just. disp: 5. de leg. Sect: 13.
n. 310.* & jura passim comprobant *L. ille à
quo §. tempestivum ff. ad Trebell: & sacri Ca-
nones confirmant, juxta quos pœnam ex-
communicationis nemo in seipsum ferre
potest cap. 1. de sentent: excom: Gl: cap. licet*

Canon: verb: executionem de elect: in 6. aut ab eo, qui potest esse Judex in ea causa. *Salas de leg: Tr. a. 14. disp: 14. Sect: 3.* At qui eadem aut maior ratio est de aliis pœnis, ergò nemo potest se suâ lege ad eas obligare; præterquam quòd talis punitio si foret publicè à Principe assumpta, esset dedecens dignitatem Principis, si privatim expleta, inutilis ad exemplum communitatis, & periculo omissionis plena. *Sed hinc dubium movetur*, num Principes comprehendantur in suis statutis irritantibus certos contractus? distinguit Suarez, vel enim irritatio contractus ponitur ut pura pœna à lege, ut cùm Simoniacus per suum contractum nihil operatur, & beneficiarius omittendo officium non facit fructus suos: & sub tali lege Princeps comprehendi non potest, vel certè talis irritatio est ad publicam morum honestatem servandam; ut cùm ad valorem contractus lex certas requirit solemnitates, ad hoc ut justitia publica tutiùs ac certius conservetur, ut cùm certas statuit ceremonias, sine quibus contractus est irritus & sub tali constitutione Princeps compre-

prehenditur ex naturali æquitate, quamvis possit secum quodammodo dispensare, dum ipse vult contrahere *Suar: de leg.*

15: Sicut autem Legislatoꝝ solutus est, ita Augusta per se loquendo iis subjecta manet *L. fin: Cod. de leg.* cessant quippe in Augusta rationes, quæ tantam dedecent Principis auctoritatem, illa præsertim condendæ legis, quæ in solo Principe locum habet, solumq; Principis privilegio *L. Princeps. ff. de leg: (planè licet Augusta legibus soluta non sit, Princeps tamen illi eadem privilegia tribuit)* aut regnorum quorundam morib⁹ ab earum observatione eximitur, *cap. dilecti de arbit: quorum ratio, quia cum uxores splendean honorè mariti, L. Fœmina. ff. de Senatu: indignum lex æstimavit marito in altissimo honoris gradu collocato uxoris dignitatem pariter non concrefcere, L. si liberam. Cod. de nuptijs.*

16. Communis DD. est assertio constitutiones civiles Laicorum, quæ generaliter ab omnib⁹ ob publicam utilitatem & quietem latae sunt circa materiam ad secularem jurisdictionem spectantem, directè Clericos non adstringere, sed indirectè

tantum ex ratione naturali dictante servandas esse leges secularium ob conformitatem cum personis secularibus eiusdem Reipublic: quæ illis legibus directè subjiciuntur, sicut suprà dictum est, Principem directè non obligari suis legib⁹ &c. *Canonista in cap. Ecclesia de constit. & cap. 1. de novi operis nunciacione. Legista L. cunctos populos Cod: de summa Trinitate. Summista verb: lex: Theologi. Vasquez 1.2. dissb. 176. cap. 4. Suario lib. 3. de leg: cap. 34.* Quæ sententia licet in re vera sit, moderatione tamen indiget, ut sic proposita locum habeat, nam si constitutiones eiusmodi libertati Ecclesiasticæ, aut Clericorum statui adversentur, ne indirectè quidem Clericos obligare possunt, sed Jure tam Canonico quàm Civili irritæ sunt, & nullius momenti. colligitur ex cap: quæ in Ecclesiarum. 7. Felin: in cap. Ecclesia S. Maria & cap. Ecclesia 10. de constit. Auth. Cassa Cod: de sacrosancta Ecclesia. Tales in specie censeri debent, primò prohibentes aut impediennes uti rebus aut facultatibus à jure comuni concessis. Secundò tollentes vel imminuentes privilegia Ecclesiis aut Clericis à Deo,

DEO, summis Pontificibus, aut aliis Principibus secularibus concessa *Baldus in L. cunctos populos de Judic.* Tertiò, quibus Ecclesiasticæ personæ rationabiliter efficiuntur timidiores. *Bartholus in capit. Ecclesia S. Maria.* quibus Clerici deterioris conditionis redderentur quàm Laici *Felinus loco citato capit: Quanto de privilegijs,* quæ generaliter latæ, Ecclesiis Ecclesiasticisque personis, aptæ sunt per se, & ex proprio objecto damnum aut incommodum adferre, *Felinus ibidem num: 69. Abbas in cap: Quæ Ecclesiarum num: 6.* quæ de Ecclesiis Ecclesiasticisque personis specialiter ac nominatim disponunt, sive mandando sive prohibendo, idq; sive in præjudicium sive in favorem, *citatum cap: Ecclesia S. Mariæ de constitut.* nisi solvantur in vim consilii sive privilegii, nam consilium vel privilegium necessitatem non imponit. *Surdus lib. 1. consil: 2. num: 19. & libr: 3. consil: 301. num: 13. & 24.*

17. Ex prædictis porrò descendendo ad casus particulares. Dicimus primò constitutiones civiles, quibus obligantur Clerici ad emptionem aut venditionem cer-

tarum rerum, tritici, vini, olei, salis &c. nullas esse, casu communis necessitatis secluso. colligitur ex quadam declaratione Cardinal. facta consulto Pontifice Anno 1631. die 21. Jan: & favet cap. Ecclesia de constit: 2. constitutiones Principum quibus prohibent, ne Bullæ Pontificiæ in causis Ecclesiasticis ad provincias directæ promulgentur, priusquam ipsi Principi, ejusq; Officialibus recognoscendæ offerantur, aut de ejus facultate publicentur, nullæ sunt, non quidem nostrâ sententiâ, qui in hoc nihil decidimus, sed aliorum placitis. Azor: tom: 1. lib 5. cap. 24. q. 4. & 3. in fine Covar. pract: q. cap. 36. 3. constitutiones quæ infirmant contractus, vel testamenta, aut inhabiles reddunt personas ad contrahendum vel testandum in pœnam delicti proprii vel parentum: quia tales leges pœnales sunt, & vim coactivam continent, indeoq; ad Clericos extendi non possunt. Lay: in cit: cap. Ecclesia 7. de constit: 4. quæ homines directè avocant à statu Religioso, v. g. si statuatur, quod ingredienti in Religionem non possint succedere in hæreditate Abbas sup. in cit: cap. Ecclesia num. 35.

5. constitutiones quibus Principes in casu malè administratæ justitiæ concedunt Clericis appellationes tuitivas contra suos ordinarios, eosq; edicto cogunt, ut à vi appellanti illata desistant, iniquè gravatos restituant &c. *Martha par: 4. centur: 2. casu 164. Can: qualiter & quando de judic: Can: si quis Clericus. Can: placuit. Can: Christianus. Can: Clericum. 11. q. 1. Barbos: in collect: lib. 2. tit. 2. cap. 10. n. 1. Azor tom: 1. lib. 5. cap. 14. qu. 2.* 6. illæ constitutiones, vi quarum causæ Clericales, qualis est possessoria beneficii, dum Clericorum unus alterum beneficio iniquè dejicit, aut etiam Laicus Clericum in possessione perturbat, ad seculares Judices deferri, & ab iisdem cognosci præcipiuntur *Clementina 1. de causa possess: Azor: tom: 1. lib. 5. cap. 14. q. 1. Diana. s. p. tr. 1. resol: 27.* 7. statuta Principum statuentium, ne in sua provincia Ecclesiæ, vel monasteria constituentur sine sua licentia. *Dist: 1. de consec: cap: nemo concilij Aurelianensis. Decretales sub tit. de Ecclesiis adificandis & reparandis. Authent: de Ecclesiæ ritibus. Iustinianus in L. sancimus. §. si quidem C. de Episcopis.* 8. Statuta inhibentia aliena-

tionem bonorum stabilium in Clericos sine licentia Principis: *Martha de jurisdict: part: 4. cent: 1. casu 6. num: 16.* Barbosa ad lib: 1. *Decretalium in collect: tit: 2.* Felinus in cap. *Ecclesia S. Mariae de constitut: in 6.* idemque est de iis, quibus prohibentur bona alienare in non subditos etiamsi mentio Clericorum expressa non fiat, *Azor. sup. q. 5. contra Molin: tom: 1. de Justit. tr. 2. disp: 140. num: 18.* aut quibus Princeps statuit, ne suis privilegiis fruantur, qui Subditi non sunt, quia licet huiusmodi statutis de Clericis nihil nominatim disponatur, derogatur tamen iis in eo, quod jure communi eis competit, ut patet ex *Cap: constitutus de restit: in integrum contra Azor supra cap: 13. q. 4.*

18. Cæterum si leges civiles, quæ specificè de rebus & personis Ecclesiasticis aliquid statuunt, autoritate Summi Pontificis fuerint approbatae, tunc validæ sunt, & Clericos obligant, non ex vi potestatis secularis, sed potiùs Ecclesiasticæ, à qua sunt confirmatae *cap. Ecclesia de constitut: c. Can: 1. dist: 96.*

19. Regulariter tamen leges positivæ

ram Canonica, quam Civiles cum pericu-
 lo mortis, mutilationis, infamie gravis aut
 bonorum magna jactura obligationem
 non inducunt; quia Legiflator aut com-
 muniter non vult, aut non potest tanto
 cum dispendio obligare. *Colligitur ex re-
 gula 6. Juris in 6. ubi nemo potest ad impossibile
 obligari. Soto. 1. Instit. q. 6. A. 4. Felin: cap:
 1. de Constit: num: 48. Suar: 3. p. Tom: 5. disp:
 4. §. 3. n: 12. nisi magna urgeat necessitas
 boni publici, cuius necessitatis regula es-
 se potest, 1. si ex observatione legis ma-
 jus Reipublicae bonum speretur, vel ex
 neglectu majus incommodum timeatur,
 quam aestimari debeat privatum mortis
 periculum, Militis v. gr. cui Dux militiae
 praecipit, ut stationem fervet etiam cum
 vitae discrimine. 2. si positivae legis trans-
 gressio cessura esset in contemptum Po-
 testatis legislatricis, aut Fidei Christianae
 detrimentum, vel grave scandalum pusillo-
 rum, v. g. si Tyrannus in despectum Eccle-
 siae cogeret edere carnes in quadragesi-
 ma; extra quos casus docent Scotus. Eman-
 vix aliquem teneri in conscientia servare
 re leges Juris positivi, nisi ratione officii,*

aut specialis promissionis ad id obligetur. Ut proinde metu mortis soluto jejunio missam celebrare, in Triremibus Turcarum contra Christianos remos agere, matrimonium in gradu prohibito cum Con sanguinea contrahere, modo animus consumandi desit, licitum asserant. *Salas, Vasq; & alij passim.*

20. Leges pœnales non ita interpretandæ sunt, ut earum violatio gravis culpæ reum efficiat. Exemplum habes in decretis Principum, sub pœna exilii; multæ pecuniariæ, aut corporali pœna, ferarum venationem prohibentium, *Azor Tom. 1. lib. 5. cap. 6. q. 4.* quia in dubio dum legislator mentem suam non explicat benignior interpretatio faciendæ est, & lex explicari debet de minori pœna, *cap. in pœnis. 49. de reg. Juris in 6.* & qui ex duobus propositis alterum tantum affirmat, alterum negare videtur. *L. cum Prator ff. de judic. cap. nonne. de presumpt.* Ergo Legislator, qui ad pœnam tam æternam, quam temporalem obligare potest, si solius temporalis meminit, non videtur intendisse obligare ad æternam: *Navar. in man. cap. 23. num: 55.*

num: 55 neque urget, quod earum trans-
 gressor mortis aut vitæ periculo expona-
 tur, quia id non sequitur ex natura ipsius
 legis violatæ; potest enim quis tanta cau-
 tela legem huiusmodi violare, ut non in-
 currat in periculum probabile talis pœnæ.
 Quam tamen opinionem ad Ecclesiasti-
 cas leges extendi nolumus; hæ enim,
 quando latae sunt sententiæ, communiter
 ad pœnam sub mortali obligant, dum cir-
 ca censuras versantur. *Communis DD. quo-*
ad pœnam Excom: quoad suspens: Azor Tom: 1.
lib: 5. cap: 6. q. 5. ipsoq; facto subindè sine
 Criminis commissione ante omnem Ju-
 dices sententiam efficiunt criminofum in-
 habilem ad acquirendum, vel acquisito
 utendum, ita ut in conscientia abstinere
 obligatus sit, ut constat ex impedimentis
 Canonicis Matrimonii ex crimine con-
 tractis *colligitur ex Molin: Tom: 1. Tr: 2. disp.*
96. ex inhabilitate acquirendi redditus, be-
 neficii, juxta quorundam sententiam: ob
 intermissam residentiam juxta *Trident. sess:*
23. ex pœna inflicta, provisus de beneficio
 curato, Canoniatu, aut dignitate Eccle-
 siæ Cathedralis, ut nisi intra duos menses
 post

post

post diem possessionis adeptæ, fidei professionem edant, fructus suos non faciant, Trident. sess. 24. cap. 12. de Reform. ex inhabilitate acquirendi dominium bonorum incertorum, quæ v. g. ex furto, usura, rapina, possidentur, & propriis Dominis restitui non possunt, ea enim pauperibus erogari debent, aut aliâ ratione compensari, ante omnem Judicis sententiam. cap. cum tu de usur.

21. Aliud sentiendum de lege Civili in pœnalibus, maximè si pœna nimium dura per ipsum reum exequenda foret: nisi clarè appareat talem esse legislatoris mentem, nam legem humanam oportet esse naturæ ac moribus hominum accommodatam, est autem valdè alienum à natura, ut idem cogatur esse reus, occulti sui criminis proditor, ac justitiæ executor Laym. lib. 1. de leg. Tract. 4. ca. 15. n. 3. ut propterea 1. qui ob crimen hæresis aut læsæ Majestatis, pœnam confiscationis bonorum ipso jure incurrit, possit licitè & validè ante Judicis sententiam alienare bona sua. L. 5. & ult. C. ad L Juliam Majestatis 2. Beneficiarius possit beneficium retinere donec

nec declaretur delictum, propter quod
privatus est ipso facto: nisi fortè dicatur
in lege, pœnam in foro Conscientiæ sta-
tim subeundam esse *Azor Tom. 1. lib. 5. cap.*
7. q. 6. 3 Superior Religionis incidens
in aliquem casum absolutionis seu priva-
tionis ipso facto Prioratus, etiam si palàm
constet de crimine, non incurrit dictam
pœnam, donec per superiorem declare-
tur, & consequenter tutâ conscientiam, ma-
nere potest, nec potest à subditis expelli à
gubernatione, *Ioann. Valer. in differ. utriusq.*
fori, Verb. pœna. differ. 20. n. 4. 4. Is qui est
causa, ne quis persolvat pœnam à lege sta-
tutam, aut ne condemnetur ad pœnam à
lege justè impositam; ut si Fiscalis non
accuset, & Judex non condemnet, si testis
vel reus juridicè interrogatus crimen ne-
get, si contrahens pœnam conventiona-
lem in contractu appositam non obser-
vet, restitutionis onere deobligetur, nisi
Judicis sententia declaratoria accedet, *Sa-*
las de legibus disp. 13. S. 8. n. 105. Less. lib. 2. cap.
13. Dub. 10. n. 73. & cap. 20. dub. 15. n. 16. de-
nique, qui jure ipso ob crimen aliquod
voce activâ aut passivâ privatus est, hanc
pœnam

pœnam subire non tenetur, nisi Judicis
sententia accedat. *Molin: Tr. 2. de iust: Tom:*
1. disp: 13. S. 2. n. 15. Laym: Tr. 4. cap. 15. n. 5.
Malder: q. 56. a. 4. membr: 4. Bonac: de leg:
disp: 1. q. 1. pnuēt: 7. n. 10.

22. In criminibus mixti fori, de quibus
Glossa in cap. cum sit generale. de foro
competenti possunt Judices Ecclesiastici
contra Laicos procedere, non tantum in
censuris, sed prætereà in eos possunt exer-
cere Jurisdictionem contentiosam; cap. ut
animarum de constit. in 6. cap. Episcopus de of-
ficio ordin: in 6. cap. Omnes Basilica 16. q. 7. L.
2. ff. de jurisdic. omn. jud. & clarius Clement.
1. §. Sanè de Hæret. & Can. contra Idolorum
juxta Gloss. ibid: 26. q. 5. Et in cap. attenden-
dum 16. q. 4. Et in cap. 2. de adulterio. In qui-
bus Episcopus Laicos capere & incarcerare potest.
daturq; locus præventioni, quæ fit non
tantum citatione verbali, cap. Proposuisi
19. de foro comp. L. si quis postea ff. de Judic. sed
multò magis citatione reali, verb. gr. via
Capturæ, quæ ratio citationis longè præ-
ponderat verbali, ut notat Boss. tit. de foro
Comp: n. 130. Felinus in hunc totum casum
cap. cum sit generale n. 20. Ex quo deducunt
ali-

aliqui, si Laicus simul cum Clerico in eodem crimine deliquerit, v. g. furti, vel homicidii, totam huius causæ cognitionem puniendiq; rationem pertinere ad Judicem Ecclesiasticum, *Menoch. de arbitr. q. casu 37. n. 13. Felinus in cap. 1. de præsumpt. eò quod dignitate trahat ad se minus dignum, cap. pex tuas de arbitr. cap. quanto de iudic. Can. non eximemus 13. q. 3. & jure sic dispositum sit, docente, continentiam causæ dividendam non esse L. nulli de iudice. sed veriùs censemus Laicum simul cum Clerico delinquentem, quemq; suo proprio Judici, id est, Laicum seculari, Clericum Ecclesiastico tradendum esse. *Molin: tom: 3. tr. 4. disp: 49. num: 24. Covar: pract: q. cap: 34.**

23. Dubitari posset, an Clerico socio criminis profugo, laicus in Ecclesiastico foro iudicatus pœnaque externâ punitus, denuò in foro seculari super eodem crimine reaccusari, & puniri possit? Nobis videtur per se regulariter loquendo non posse *Christoph: de Anguiano lib: 3. de leg: controvers: 32. num: 6.* nisi in duobus ferè casibus. Puta si secundus accusator, priorem doce-

doceat prævaricatum fuisse: L. 3. ff. de prævaric: C. de accus: si quis homicidij. item si accusator secundus suum dolorem prosequatur ignorans accusationem ab alio institutam ff de accus: si cui § isilem. extra quos castus paucos invenies, quibus punitus in uno foro iterum puniri queat, nam exceptio rei judicatz per Ecclesiasticum Judicem admitti debet in foro seculari, & contrà Cap: 1. de except: in §. quanquam si Clericus committat crimen mixti fori v. gr: usuræ, aut alterius, quod utroque jure, tam Canonico quàm Civili prohibetur, gaudeat privilegio exemptionis quoad forumulare. DD. communiter.

24 Ut propterea facile colligi possit, quid responderi debeat ad illam quaestionem celebrem, num Clericus falsum testimonium in judicio dicens coram Judice seculari, puniri ab eodem possit? Certum enim nobis videtur non posse puniri, nec in pelle, nec in ære. Covar: præct: q. cap. 18. num: 8. Colligitur ex cap. Si diligenti de foro comp. cap. 1. de Cleric: conjug: Authent: statuimus C. de Episcopis & Clericis contra Fridericum Senens: consil: 93. quidquid adversarii ex L. nullum C. de

C de test: in contrarium adferant: quæ re-
vera de aliis tantum præscriptionem fori
allegantibus intelligenda est.

25. Sed crescit difficultas ex casu, quo
Judex secularis Clericum dimisso habi-
tu clericali enormitatibus immixtum de-
prehenderet: an is authoritate suâ Præ-
lato non præmonito eum punire possit?
Et quidem affirmanti sententiæ *Alexan: de*
Nevo consil: 59. Clarus q. 36. ver: quæro modò
favere videtur cap. perpendimus de sent: ex-
com: ubi quidam Sacerdos, quod se filium
Regis falsò nominare præsumperat, & ar-
mis acceptis seditionem in populo excita-
verat, à seculari fustigari jussus est, qui po-
stea eius mandato patibulo tradit' exspi-
ravit: & Sum: Pont: respondit: Quia talis Sa-
cerdos non propulsando, sed inferendo injuriam
occisus fuit, non videtur nobis, quod interfe-
ctores eius propter hoc Apostolicam sedem adire
cogantur. Verùm contraria sententia, quæ
trinam monitionem prærequirit, ut pri-
vilegium Clericale in proposita facti spe-
cie amittatur magis placet. Antonius Bu-
trius in cit. cap: Perpendimus de sent: excom:
Covar: pract: q. cap. 32. numer: 2. & alij quia
nimis

nimis.

nimis clarus est pro hac opinione textus
 cap. *In audientia* 35. de *sent: excom:* quod sic
 habet: *Huiusmodi Clerici si à Prælati suis ter-*
tio moniti militaria noluerint arma depõere, de
privilegio Clericorum subsidium aliquod habere
non possunt. Idem habetur cap: *ult: de vita &*
honest: Cleric. cap. contingit 45. de *sent: excom:*
 Nec obstat citatum cap. *perpendimus*, quia
 rescriptum Pontificis hoc tantum vult,
 quod interfectores Sacerdotis ad Apo-
 stolicam sedem adire non cogantur pro
 obtinenda absolutione, ut ex verbis clarè
 constat: & rationem adfert textus, *quia*
talis Sacerdos non propulsando, sed inferendo
injuriam occisus est.

26. Itaq; Clericus etiam in enormissi-
 mo crimine deprehensus nisi postquam
 ter monitus est, ut incorrigibilis curiæ sæ-
 culari tradendus erit. *Clemens III. cap. de*
judic: contra Felin. Excipe casus, quibus ip-
 so jure Clericus etiam non incorrigibilis
 curiæ sæculari tradi potest. quorum pri-
 mus, si Clericus hæresis crimine sit infe-
 ctus. cap. *ad abolendam. de hæret.* secundus
 si falsarius deprehendatur literarum Apo-
 stolicarum. cap. *ad falsariorum de crim: falsi-*
 tertio

tertius si notatus in crimine Assassinii. *cap.*
1. de homicid: in 6.

27. Extra quos casus licitum non erit
 curiæ seculari Clericum degradandum
 committere, etiam ob similitudinem &
 paritatem rationis. Quia ratio legis non
 est lex & interpretatione legum, pœna mollien-
 da potius, quàm exasperanda sunt, quia odia
 restringi, & favores ampliari convenit.
 Ergò etiam si in alio casu, iure non expres-
 so eadem ratio militet, adhuc extensio le-
 gis fieri non debet, ad casum lege non
 comprehensum.

28. Quæ doctrina non tantùm locum
 habet in constitutionibus pœnalibus irri-
 tatoriis, sed etiam in correctoriis, quia
 correctio legum odiosa est: ergò quan-
 tum fieri potest vitanda est, *L. precipimus*
C. de appell: ergò ab uno casu ad alium ex-
 tendenda non est. *Gloss: Authent. quas actio-*
nes C. de SS. Eccles: Barbosa L. si constante 25.
ff. solut: Matrim: num: 101. Idemq; pari ra-
 tione procedit in legibus exorbitantibus,
 tùm quia hæ leges assimulantur dispensa-
 tionibus, & ex privilegiis, quæ extensio-
 nem non patiuntur. *L. quod verò ff. de leg:*
& cap:

& cap. sanè de privil. tùm quia ea, quæ à iure communi exorbitant non sunt in consequentiam trahenda. *reg. jur. 28. in 6.* imò nec in favorabilibus huiusmodi extensio admitti debet, *quia quod ex verbis non provenit, neq; ex mente creditur provenire, L. non aliter ff. de leg.*

29. Ratio verò esset non levis, quando iniquitas aliqua vel absurditas sequeretur, ex eo quod non extendatur lex ad casum sublata verborum forma non comprehensum. Exemplum desumi potest 1. in correlativis, in quibus statutum de uno, censetur etiam de altero statutum v. g. si pœna aliqua Civilis vel Canonica, Uxoricidio decreta sit, eam etiam uxor incurret, si maritum occidat. *L. fin. C. de indicta viduitate.* 2. in æquiparatis; dispositum enim in uno, in alio etiam dispositum censetur, videlicet in ea re, in qua æquiparata sunt: quapropter cum Falcidia & Trebellianica æquiparentur in iure *L. Marcellus §. quod autem. ff. ad Trebellianum colligitur etiam ex Gloss. in cap. si postquam ver. provisio de elect. in 6.* fit, ut quod dispositum est in Falcidia, censeatur dispositum in Tre-

Trebellianica. 3. in subordinatis sive ut perfectum & imperfectum; sive ut pars & totum, ut patet ex *reg. juris 53. in 6.* ut proinde, cui Testamentum facere concessum est, multò magis codicillum facere liceat, qui Testamentum imperfectum est.

4. quando lex frequentioris usûs causâ aliquid decernit, ut tradunt *DD. in L: unica C. de raptu virg.* in specie, quando Iudex pro aliquo casu decidendo non haberet legem, tunc enim à similis casûs decisione ob similitudinem rationis decisio illius casus petatur. *L. nam. ff. de leg:*

TITVLVS II.

DE RESCRIPTIS.

CASUS.

DE Adonia filio David patris sui, qui in uxorem petiit Abisag Sunamitidem, quæ fuerat uxor patris eius, habet sacer textus *3. Reg. 2.* super dicta verba. Et Seleucum dedisse uxorem suam Strathonicam, in uxorem Anthiocho filio suo, refert *Plutarchus in vita Demetrii.* Quæritur: si his hodiè

hodiè similia matrimonia contra-
herentur in primo gradu affinitatis
lineæ rectæ, ut filius duceret nover-
cam, focer nurum, vitricus privi-
gnam, Summus Pontifex rescri-
ptum dispensativum concedere pos-
set; Et quid dicendum de matrimo-
nio inter fratrem & sororem con-
sanguineis in primo gradu? Vide
Sanch: de Matrim: Tom. 2. lib. 7. Disp. 66. n.
7. Prepositum in addit: ad 3. p. q. 7. Disp. 11. n.
69. & præcipuè Hurtandum de Matrim: Disp. 10.
diff. 4. num. 13. qui pro utroq; casu af-
firmantem sententiam amplectitur
Illum vide, ut Placeat opinio ma-
gis, quàm displiceat. *Ibid. disp. 17. Diff.*
5. num. 11.

1. Rescriptum sumitur largo modo,
& tunc comprehendit privilegium, bene-
ficio Principis sive Ecclesiastici, sive se-
cularis, & alia rescripta, ne dum ad juris
observantiam, sed etiam præter vel con-
tra jus. *cap: cum ordinem cap. constitutus hoc*
tit. Strictè rescripta Epistolæ subditis da-
ta ad

ra ad beneficia, vel lites, *cap. constitutus de concess. preb: cap. 1. hoc. tit.* quæ jus inter partes faciunt, *cap. in causis de re judic. & L. fin. C. de leg. & conficiuntur* narratione, supplicatione, quæ duæ partes impetran-tem respiciunt, & conclusione quæ con- cedentem respicit: *Bald in cap. super literis n. 24 hoc tit.* quam quidem ultimam par-tem practici vocant dispositivam, eò quod ibi Papa addat clausulas illas, quas vult concedere. *Rebuff. in praxi. tit. de sign. gratien. 23. p. 1.*

2. Impetrare rescriptum potest, qui- cunq; jure non est prohibitus *cap. 1. de re- script: in 6.* sive actor sit, sive reus, *cap. cete- rum eodem.* etiamsi sit Filius familiâs, quia non reperitur prohibitus. *Vallens. lib. 1. de- cret. hoc tit.* quin etiam Monachus, licet sit mundo mortuus, *can: placuit. 16. q. 1. & ser- vis Dei lites frequentare non liceat, cap. 2. de postul:* tamen rescriptum impetrare po- test, in quantum illi convenire, & subser- vire valet *Rebuff. hoc tit. n. 3.* Impetrare ve- rò non potest. 1. excommunicatus *cap. 1. eod: in 6.* & ab eo impetratum, super alio quàm excommunicationis, vel appellatio-

nis articulo pro sui defensione, est ipso jure nullum: sicut & id, quod indè secutum est. 2. Servus L. 1. C. de prec. Imperat. offer: nisi ex atrocissimis causis. L. 2. ff. de his qui sui vel alieni juris. 3. Hæreticus L. 2. C. de sum: Trinit: cap. ex parte eodem tit. 4. falsus Procurator.

3. Rescripta gratiæ & justitiæ diverso jure censentur, nam rescriptum per sub, & obreptionem impetratum ad beneficia, est ipso jure nullum cap. audiētiam. cap. constitutus. hoc tit. Felin: hoc cit: cap. & alij. Rescripta ad lites per sub, & obreptionem impetrata, non sunt ipso jure nulla, sed ope exceptionis annullanda. cap. si autem. cap. plerumq; hoc tit. Felin: cit. loco Butr. cap: cum dilecta num: 3. & 10. hoc tit. Differunt prætereà, quod rescripta gratiæ sint perpetua, cap. decet de regul: jurus in 6. cap. si cui multa de præb: in 6. rescripta verò justitiæ intra annum præsentari debeant, & morte concedentis exspirent. cap. si autem cap. gratum de officio delegati. Idem quòd in rescriptis gratiæ inspicitur tempus datæ, cap: si eo tempore hoc tit: in 6. item quòd rescriptum ad lites sine speciali mandato impe-

impetrari non potest. *Cap: ex capitulo non-
nulli in fine & ibidem Gloss: in 6.* at verò re-
scriptum gratiæ potest, *Cap: ex ore ubi Ab-
bas de his, quæ fiunt à majori parte Capituli.* de-
mùm quòd rescripta gratiæ sint persona-
lia, & morte gratiati expirent, *Cap: sus-
ceptam hoc titulo,* in rescriptis justitiæ ad-
hibenda est distinctio, an sint impetrata
sub nomine dignitatis, vel contra perso-
nam.

4. Porrò non ex quavis suppressione ve-
ritatis, aut expressione falsitatis, rescripta
subreptitia redduntur, sed cum tacetur
veritas, quæ vi juris exprimi debet; vel ex-
primitur falsitas, quæ jure debet taceri:
Sanch: lib: 8. de matr: disp: 21. n. 10. Et prioris
quidem ratio est, quod conditiones vel
circumstantiæ de jure requisitæ expo-
stulentur, ut forma rescripti, quâ deficiente
substantia actûs subsistere non potest. *cap.
si motu proprio de præb: in 6.* Posterioris ve-
rò, quod allegatâ causâ falsâ, rescriptum
concessum videatur contra voluntatem
concedentis, adeoq; nullo secuto effectu,
præsertim cùm omne rescriptum subintel-
lectam habeat conditionem, *si preces veri-*

tate nitantur. cap: 2. de rescript. quibus prænotatis facile est conjicere, quænam taciturnitas, aut expressio circumstantiarum in particulari, rescriptum vitiet.

5. Neq; enim 1. in supplicatione pro rescripto necessum est mentionem facere, sibi alio tempore negatum fuisse, si fortè petiisti, & rescriptum dispensationis negatum fuit. *Sanch: de matrim: lib: 8 disp. 22 num. 14. Suarez: lib. 6. de leg: cap. 22. n. 6.* 2. non vitiat rescriptum, si taceas aliam tibi esse antehac in eadem materia dispensationem concessam, *Covar. in 4. decret. 2. p. cap. 8 §. 8. n. 5.* nam quæ in contrarium adferuntur exempla ex jure Canonico, *cap. 2. de fil. presbyt: in 6. & cap. penult: de prescript: in alio* prorsus fundantur nullitatis principio, ut ex textu patet, minùs autem urget desumptum ex *L. 3. C. de Episcop. aud.* quia quod ibi deciditur, ut crimina semel tantùm commissa remissionem habeant, id fit ex speciali juris dispensatione ad alias dispensationes crimina non supponentes, non trahenda. 3. non corrumpit rescriptum, quoties ad tollendum scrupulum vel dubium primæ, impetrata fuit dispensatio.

fatio, circa eandem rem, modò non sit in præjudicium tertii, ut si obtinuisti dispensationem irregularitatis ad ordines minores, poteris explicatâ denuò irregularitate ad ordines majores vel omnes, dispensationem obtinere. Idemq; est, si obtinuisti dispensationem pro ducenda consanguinea Catharina, mortuâ illâ, poteris aliam dispensationem pro alia consanguinea obtinere, absq; mentione primæ. *Suar: libr. 6. de leg: cap: 23. n. 13. & seq:* Valet dispensatio 2. absq; mentione primæ, si cum obtinuisti secundam dispensationem, priori usus non fueris; ut si, non fuisti usus dispensatione ad contrahendum cum consanguinea Caja, vis cum alia contrahere Cornelia consanguinea, & obtinens secundam dispensationem absque mentione primæ. *Sanch: loco cit. n. 19. contra Suar: cap. 23. n. 21.*

6. Sed quid si duplici impedimento ligatus sis, an utriusq; mentio simul facienda erit, v. gr. castitatis & consanguinitatis? Respondeo, quando dispensatio voti castitatis non postulatur ad eundem effectum, ut causa ducendæ consanguineæ, im-

petratâ dispensatione circa votum, poteris postea de consanguinitatis impedimento dispensationem impetrare, quia dispensatio voti alium effectum habere potest: neq; ex conjunctione impedimenti alterius aggravatur. Quod si animo contrahendi cum consanguinea dispensatio voti petita fuit, tunc oportebit necessariò impedimentum consanguinitatis detegere, quia cum dispensatio in voto castitatis, hic & nunc alium effectum nullum habeat, quàm ut te habilem, & expeditum reddat ad matrimonium contrahendum, & ex impedimento consanguinitatis adhuc impeditus existas, & impedimentum voti castitatis ex conjunctione alteri impedimēti aggravetur, ut dispensatio effectum sortiatur, utrumq; impedimentum manifestandum erit, ut benè *Sanch. loco cit. cap. 17. n. 24. Sua. lib. 6. de leg. cap. 24. n. 5.*

7. Cæterùm, si in rescripto apponitur unica causa & falsa illa, rescriptum vitiat, *Palau. tom. 1. tr. 3. disp. 6. pun. 16. §. 3. n. 1.* si verò apponantur plures partiales, quarum singulæ non sufficerent, existente unâ falsa etiam vitiat; *Covar. lib. var. cap. 26.*

cap. 20. n. 5. *Suar. de voto lib. 6. cap. 27. n. 32.*
 secus si vera sit una sufficiens, licet aliæ
 falsæ sint. *Sanch. lib. 6. disp: 21. n. 32.* mo-
 dò falsa causa non sit intrinseca, id est, per
 se æquè movens Principem ad dispen-
 sandum, tunc enim, cùm maior ratio non
 sit, cur Princeps ex causa falsa moveatur,
 quàm vera eodem modo sibi proposita,
 qualibet cessante corruet intentio di-
 spensantis: *Guitier: lib: 2. canonicarum. quest.*
cap. 15. n. 29. In dubio autem, an causa fal-
 sa sit intrinseca vel extrinseca, finalis vel
 impulsiva, præsumitur impulsiva, atq; i-
 deò præsumendum pro valore actûs L.
quoties de rebus dubijs. cap. Abbate de verb. sign.
 itemq; est in dubio, an dispensatio valeat,
 quia dubitatur de veritate narratorum.
Palaus sup. cit: punc: 16. §. 3. n. 3.

8. Rescriptum cum errore in nomine
 Diœcesis, ut si Petrus sit Diœcesis Salis-
 burgensis, & dicatur esse Viennensis, se-
 cundum quosdam est invalidum, *Sanch:*
de matr: tom. 3. disp: 21. num. 39. nam tunc
 committitur Episcopo Viennensi dispen-
 satio, qui tamen potest dispensare cum
 non subdito: sed veriùs putamus esse vali-
 dum

dum non solum, quando erratur in nomine personæ, ut si vocetur Petrus, & dicatur Paulus, sed etiam si erretur in nomine Diœcesis, quia constat intentionem Papæ esse, ut cum Oratore dispenset proprius Episcopus. *Salas. disp. 20. sect. 16. n. 123.* Ruunt tamen rescripta Apostolica, quæ manifestum latinitatis errorem continent, quia cum multorum Officialium manus transeant, verisimile non est, eos errorem manifestum incorrectum reliquisse. *cap. ad audientiam. 11. de rescr. glos. ibid.* Quamvis aliud de testamentis & instrumentis contractuum constantius, quæ cum alicui tabellioni ordinariè scribenda committantur, facilè error aliquis contra Grammaticam in constructione incorrectus relinquatur, ideoq; ob errorem talem non vitiantur. *L. Error 7. de Testament.* Quod si verò initium constructionis dubium evadat, aut figurâ locutionis excusari possit, Rescriptum non corruet, etiam si in elegantia sermonis defectus fuerit, *cit: cap. ad audientiam, quia indignum est, ut verba cœlestis oraculi restringantur sub regulis Donati, Can: indignum dist. 38. sicuti neq; ob de-*

ob defectum unius litteræ vel syllabæ, infirmatur Rescriptum Apostolicum, *cap. ex parte 11. & ibid: gloss: de fide instrum.* nisi sensus substantialiter mutetur: quo facto meritò Rescriptum de falsitate suspectum esse potest, uti etiam tunc, cum jure communi est repugnans & stylo curiæ, nullam de eo mentionem faciens. *cap. de Capellis Monach: ult: Cod. Si contra jus, & utilitatem publicam.*

9. Quod si rescriptum contra privilegia impetratum, speciali & expressâ clausulâ derogatoriâ munitum non sit, nihil operatur, *cap. Ordinem hoc tit. si Reipub: sit noxium, textus reclamatur, L. fin. C. si contra jus. si fisco damnosum; resistit pariter. L. 3. Cod. de prec. Imperat. offer. si in tertii præjudicium, non minus invalidum, L. 2. Cod. eodem. si contra transactionem, nullum, L. Causas. 16. C. de transact. si contra sententiam, à qua appellatum non fuit lite pendente (nisi in casibus à jure expressis) fides tollitur Rescripto, L. 1. & 2. C. ut lite pendente non jure quidem, sed ope exceptionis, si sint rescripta justitiæ. *cap. 2. de filiis Præsbyt: in 6. sin gratiæ, occulta-**

tâ veritate; aut narratâ falsitate nihil ignorantia suffragatur. *cap. constit. 19. de Rescript.*

10. An rasura vitiet rescriptum, variant Legistæ. Placet Barthol: in *L. si unus C. de testam:* docens vitiari aperta & impediti eorum executionem in possessorio, si reperiantur in parte substantiali, *cap. licet. §. 5. & ibid: Gloss: ver. rasuris.* negans, quando rescripta clausa sunt, in quocunq; loco rasura fuerit, quia non est præsumptio contra impetrantem. *argum: L. si unus. C. de Testament.* An etiam, si aperta rescripta aliquando fuerunt sana, ac casu aliquo pervenerunt ad manus adversarii, & postea reperiuntur vitiata, rescripta corrumpant? Respondet Baldus in *L. 1. sub n. 4. de fid: instr:* censeri vitiata, in quocunq; loco fuerit rasura, quia præsumitur, quod Adversarius abraferit dolosè, *cap. accepimus de fid: instrum: & ibid: Ioan: Andr: n. 5.* idemq; est, si reperiantur apud impetrantem, & rasura sit in narratione facti, *cap. ex literis de fid: instrum:* esto sit paucarum literarum *cap. fin: de crimin: falsi.* aut scriptura abrafa in loco substantiali ita sit scripta, ut videatur manus Notarii, *gloss: fin: in cap: cum*

venerabilis de reb: dom. vel Officialis & Notarii in subscriptione attestati fuerint de abrasione. Barth: in L. si unus n. 3. C. de testam.

ii. Rescriptum speciale posterius, non derogat priori speciali, nisi de hoc mentionem faciat, *cap: ceterum. §. hoc tit. cap. inter monasterium de re judic: quia Princeps non videtur velle concedere, contra ea, quæ ignorat: censetur autem ignorare ea, quæ specialia sunt, cap. 1. de constit: in 6. rescriptum verò speciale derogat generali, sive speciale præcedat sive sequatur, quamvis de eo mentionem non faciat, cap. Pastoralis. §. quoniam hoc tit. juncta gloss: nisi alicui per prius rescriptum generale, non solum jus ad rem, sed etiam jus in re acquisitum sit. tunc enim non facile præsumi potest, Pontificem per posterius rescriptum speciale derogare voluisse juri alteri quæsito per prius rescriptum generale, sed potius præsumi debet, posterius rescriptum ex ignorantia prioris emanasse, nisi de hoc mentionem faciat. Abbas in cap: 1. hoc tit:*

12. In casu verò quo duo diversi ad unum idemq; beneficium à sede apostolica.

rescriptum impetrent, antiquius præfer-
 tur: quia in rescriptis gratiæ statur datæ,
 non autem præsentationi, *cap. tibi. qui*
hoc tit. in 6. & cap. cum qui eodem. Si primus
 impetrans non fuerit negligens in profe-
 quendo jus suum, cuius probatâ negli-
 gentiâ valet secundum, etiamsi de primo
 mentionem non faciat. *cap. capitulum, &*
ibid. glos. & Panor. in hoc tit. n. 5. & seq. Sed
 & in literis justitiæ prævalet antiquius,
 primus impetrans conventus per secur-
 das, præsentet suas usque ad annum, &
 postmodum excipiat de suis prioribus.
Panor. in cap. 1. sub. n. 14. hoc tit. ver. quartus
intellectus, & ibid. Butr. sub. n. 21. aliàs si ex-
 cipiat de suis prioribus antequam illas
 præsentet Judici, non auditur, quia vide-
 tur hoc facere in fraudem. *cap. ut debitum de*
appell. Fallit in litteris gratiosis, quando
 jus primi fuit conditionale, & ante con-
 ditionis existentiam, jus secundi puri-
 ficatum fuit, & in esse produ-
 ctum. *Cap. Si pro te. hoc*
tit. in 6.

COROLLARIUM.

Quari potest, an Principes & alij eis inferiores rescripta moratoria aut dilatoria concedere possint debitoribus, ne à creditoribus conveniri possint. Et an in hoc rerum statu, quo maxima Germania pars bellis ardet, milesq; subditus non minus sevit quàm hostis, undè plurimi ad incitas propè rediguntur, num, inquam, rescripta dilatoria generaliter & contra omnes dari conveniat?

Ad primum: Videri potest *L. quoties & L. universa. Cod: de precibus Imperat. offerendis* *L. fin: Cod: qui bonis cedere possint*. Observant tamen DD. Principem non debere concedere huiusmodi rescripta pro debitis ex delicto: quia legibus constitutum est, ut qui non habet in ære, solvat in pelle: & tales nullâ commiseratione dignos esse docet Menoch: *de arbit. q. casu 103. n. 16. & seq:* sed solùm debitoribus ex contractu, neq; tamen omni. Non enim si debitum descendat ex contractu deposuit, *L. 1. Cod: de depos:* neq; si descendat ex contractibus locationis & conductionis. Trentacinquius *resol: 1. de fidejussoribus*. Neq; si ex debito pupillari vel Ecclesiæ. *Mausonius de causis execut:*

execut. lib: 1. limit: 6. n. 59. Item non ex debito dotali. *Cuch: n. 87.* Neque ad debita jurata non obtentâ prius relaxatione. Undè datas ordinarias inducias ad recensita debita extendi nolunt DD. minus autem volunt concedi posse decoctoribus, qui suâ malitiâ impotentes ad solvendum effecti sunt. *Boer. decis: 349. n. 10.* & alii, sed iis tantum qui adversâ fortunâ absque sua culpa pauperes effecti sunt *Wurmserus in Controv. juris lib: 1. tit. 9. contr. 2. n. 27.*

Undè patet quid ad secundum responderi possit. Et experientia quidem constat, moratorias etiamnum sæpè concedi: sed non videtur generaliter, & contra omnes conferendas esse, & præsertim iis, qui multa debent, quia multi ex creditoribus sunt miserabiles personæ, aut piæ causæ, quæ spoliata rebus suis extremè indigent & quibus à Principe peculiari- ter succurri debet. de hujusmodi videri potest *L. Miles ff. de re judicata.* cujus mentionem facit *Panormitan. ad cap. Odoardus. de solution.*

Cæterum dilationes moratoriæ cur-
sum

sum inchoant à Principe concessæ, à dato
 rescripti. *Guido Papa. decis: 109.* & certò
 tempore limitantur ut videre est *L. univer-*
sa Cod: de precib. Imperat: offerendis. Ol pinio
 Zerolæ est pro quinquennio *in praxi Episc:*
verb: Lit. quinquen. Natta tempus modicum
 assignat etiam decennium *Consil. 2. 3. 5.*
16. & 17. Lancelotus autem in textu arbi-
 trio iudicis committit juxta *Glos. in dicta*
L. quoties. cui *Henricus adhæret de fidejuss.*
c. 3. num. 135. Mihi videtur in hac re con-
 suetudo Provinciarum & Regnorum
 servanda.

De interusuriis an currant induciarum
 tempore? Affirmat *Cuchus n. 148.* eo quod
 sufficiat debitores non molestari. Negat
Mollerus l. 4. semest. c. 7. n. 2. cum enim in-
 duciæ concedantur illis, qui fortunæ in-
 juriâ absq; sua culpa inopes facti sunt, &
 vix sortes solvere possint creditoribus,
 quomodo solvent interusura? Deberi
 ergò interusura conventionalia non in-
 ducialia docet *Hunnius hic cap. 5. num: 2.*
 quæ opinio in praxi mitis est. Vide-
 antur dicta suprâ concl. 10.

fol: 363.

TITU-

TITULUS III.

DE CONSVETVDINE.

C A S U S.

MOS obtinuit, ut à Pontificibus Rom. Dominicâ IV. Quadragessimæ, Lætare dictâ, benedicatur rosa aurea balsamo delibuta, & Catholico alicui Principi honoris ergo, vel præsentis offeratur, vel absentis mittatur. *Ex Ceremoniali Rom.* Quæritur an si per annos v. g. decem eidem Principi, sit Galliarum Regi, oblata fuisset, talis Princeps jus aliquod posset acquirere, ad eam sibi semper deinceps offerendam, non alteri? *Resolut: petenda ex num: 6.*

I. Consuetudo alia est juris, alia facti, de consuetudine facti loqui videtur *lib. 5. Etymol: cap. 3. relatus in 5. dist. 1. Isid: vocata est Consuetudo quia in communi usu est, & clarior S. Thom: in 3. d. 23. q. 1. a. 3. q. 2. consuetudo est frequentia operandi liberè eodem modo. Consuetudo autem juris est veluti altera lex.*

lex parem obligandi potestatem obtinēs,
 sicuti idem *Isidorus* definivit. *Consuetudo est*
ius quoddam moribus institutum, quod pro lege
suscipitur cum lex deficit. Et *Jureconsultus*
L. 32. ff. inveterata consuetudo pro lege non im-
merito custoditur, & hoc est ius, quod dicitur
moribus institutum. Porro consuetudo ju-
 ris ortum suum, & constitutionem suam
 accipit, à consuetudine facti: quæ aliud
 non est, quàm mos populi seu actus pub-
 licitus frequentatus.

2. Neq; tamen ex omni populi more,
 consuetudine seu actuum frequentia li-
 bera, ius oritur: sed imprimis requiritur,
 ut mos ille rationalis sit & Reipub: uti-
 lis; fidei ac Religioni congruens: deinde
 ut non fiat ex legis antecedentis obliga-
 tione, cum potius tendat ad novi juris in-
 troductionem. Atq; hoc est, quod *Isid:*
 ait, *ius ex moribus populi ortum pro lege*
suscipi cum lex deficit. Igitur ad ius consue-
 tudinarium sive inducendum sive abro-
 gandum *Greg: IX. Pontif: Max: cap: cum*
tanto de consuet: duas conditiones exigit,
 nempe ut consuetudo sit rationalis &
 legitime præscripta: quarum cum DD.
 varia

varia

varia sit explicatio, iis omissis; asserimus breviter, eam consuetudinem esse rationabilem, quæ justæ legis condiciones includit, colligitur ex *Alexand: S. Pont. in Concil: Lateran:* id est, quæ non modo ex objecto justa & honesta est, sed etiam ratione adjuncta facilis, Reipub: utilis, Ecclesiasticæ libertati, & disciplinæ non contraria, à Sacris Canonibus tanquam irrationabilis & Ecclesiæ pernitiōsa non damnata, nec reprobata est. *L. 3. C. quæ sit longa consuetudo.* Nam cum consuetudo in locum legis succedat, æquum est eiusdem conditionibus eam honestari.

3. Cæterum, ut rationabilis consuetudo vim legis obtineat, præter supra dictas condiciones necessarium est. I. à majori saltem populi parte usu receptam esse, quod enim à majori parte efficitur ab omnibus effici censetur. *L. quod major 19. ff. de legib: ad municip: 2.* ut actus sint notorii non quidem notoreitate juris in iudicio contradictorio, quâ parte contradicente iudicatum sit per Iudicis sententiam, consuetudinem inductam esse: sed notoreitate facti, quâ palàm in conspectu populi constet, sic

fic frequentatos esse, ut probabiliter in
 communitatis notitiam devenire potue-
 rint. *Abbas in cap. ult: de consuet. 3.* Scientia
 & tacitus consensus potentis legem con-
 dere: namque in eo differunt. *cit. L. 35.*
sup: suar: libr. 7. de leg: cap: 2. lex sive insti-
 tutio, & consuetudo, quod in illa expref-
 sus consensus, in hac tacitus interveniat:
 tacite autem Princeps consentire & ap-
 probare censetur. *S. Thom: 1. 2. q. 97. à 3 ad 3.*
 si sciens populi morem, cum posset prohibe-
 re non prohibeat. 4. ut actus à majori
 parte populi certo tempore frequentati
 sint, animo inducendæ obligationis &
 consuetudinis. *Molin: tr. de just. disp: 77.*

4. Porrò cum triplex consuetudo distin-
 gui soleat secundum legem, præter legem,
 & contra legem, tradita à nobis definitio
 sup: & assignatæ conditiones tantum con-
 veniunt consuetudini, quæ est præter le-
 gem, quia hæc sola juris constitutiva est
 per tacitum consensum, ubi lex scripta per
 expressam voluntatem promulgata defi-
 cit. Quod verò attinet ad consuetudi-
 nem secundum legem (de qua sermo est
*Luc: 2. Cap. ut facerent secundum consuetu-
 dinem.*

dicem legis pro eo:) illa supponit legem scripto vel verbo præexistentem, quam consuetudo approbat & confirmat. *Gratian. super cap: in istis dist. 4. l. 37. ff. de leg leges enim instituuntur cum promulgantur, firman- tur moribus cum utentium approbantur. Quare dictum, Glossæ & DD. in cap. sopita de cens: Quod duplici jure fulcitur is, cui & lex & consuetudo assistit. non ita accipien- dum est, Suar. sup. cit. lib. 7. cap. 4. num: 15. quasi leges per consuetudinem confirma- tæ duo sint vincula vel jura distincta, sed unum id verò firmitus magisq; indubita- tum, quippe virtualiter quasi ex duplici jure compositum.*

5: Quantum verò ad consuetudinem contra legem, per illam propriè non constituitur jus sed tollitur, quare non tam jus consuetudinis dici debet, quàm jus defues- tudinis: cujus conditiones brevi com- pendio duæ recensentur. *L. fin. cap: ult: de consuet: videlicet ut sit rationabilis, & le- gitimè præscripta. Prioris regulam assi- gnant nonnulli, videlicet eam consuetu- dinem, ut rationabilem censendam esse, quam jura ipsa non improbant, non leges,*
non

non Canones damnant; quæ peccandi occasionem non subministrat, non Divino juri naturali aut gentium repugnat. *Azortom. 1. lib: 3. cap. 17. q. 4. & alij.* sed contra est, quod multæ consuetudines receptæ sint, & contra Canones, leges, & jura inductæ eò, quod essent rationi conformes *Abbas cap. ultimo de consuet.* multæ etiam consuetudines illæso jure Divino naturali & gentium, sine peccato induci possunt, quæ tamen rationabiles non sunt. v.g. consuetudo jejunandi toto anni tempore, audiendi quot diè Sacrum, peregrinandi quovis triduo, disciplinandi quotidie, & castigandi corpus ad aliquot horas, quæ certè consuetudines rationabiles non sunt, præterquam quod vix casus dari posset, quo ex causa aliqua rationabili, consuetudo contraria legi, à tota communitate induci posset. Non ergò solæ consuetudines non repugnantes legi Divinæ aut naturali, sed etiam aliæ rationabiles non erunt, eæ scilicet quæ ratione destituuntur, etiamsi contra rationem non sint. *deducitur ex Alexand: III. Pont: in Concil: Lateranen: celebrato 1197.*

6. Modò

6. Modò difficultas restat, quo sensu dicatur consuetudo præscripta, videlicet ut distinguatur à consuetudine facti, quæ imperfecta est, ac veluti via ad præscribendum adversus legem. Et quidem Principe sciente & non contradicente, cùm facilè posset, sufficienter est præscripta, si legi bis tervè contraveniatur. *Azor tom: 1. libr. 5. cap. 27. q. 9. & q. 18. Mascard: Conclus: 424. n. 16. tenentes quod bis, ter fit, fieri frequenter. cap. ita nos 24. q. 2.* (Simplex autem tolerantia non excusat à legis contraventione, quia multa per patientiam tolerantur, quæ tamen non approbantur) *Cap: cùm jam dudum de præbend: §. verum.* Sive rò consuetudo inducatur ignorante Legislatore. *Sot: de justit: lib: 1. q. 7. a. 1.* nonnulli asserunt nullum tempus determinatè sufficere, sed arbitrio prudentis determinandum, ex qualitate negotiorum, & actionum pluralitate. Alii volunt pro lege civili sufficere 10. annos, pro Canonica 40. *Azor sup: cap. 4. q. 4.* sed probabile videtur, quod etiam ad abrogandam legem Canonice consuetudo 10. añorum sufficiat, quia cùm de illa nihil certi & pe-

culia-

culia
tur,
laus
var:
pace.
mini
que
cont
anni
in ho
disp:
clesi
Con
gis,
suffi
C
7. d
petio
riori
cont
tia f
nabi
deci
nite
quò
tra l

culiare jure Canonico statutum reperia-
 tur, censendum videtur ex jure civili; Pa-
 laustom: 2. tr: 10. disp: unica. pan: 4. n. 2. Co-
 var: lib. 1. c. 17. n. 8. Felin: in c. 1. de Tregua &
 pace. num. 13. Less: Suar: nam in obscuris quod
 minimum est, sequimur juxta reg: Jur: 9. ff. Ne-
 que paritas est, quod ad præscriptionem
 contra bona Ecclesiastica requirantur 40
 anni. Panorm: cap. fin: de consuet: n. 11. quia
 in hoc, ut ait Granad: 2. 2. contr: 7. tr: 3. p. 2.
 disp: 16. S. 1. n. 9. præscriptio tollit jus Ec-
 clesiæ in illa bona, etiam illâ nolente;
 Consuetudo verò tollit obligationem le-
 gis, ex tacito Legislatoris consensu, qui
 sufficienter dignoscitur decennio.

Cæterum Palatius in 3. sent: dist: 37 disp.
 7. docet, hujusmodi spatium & præscri-
 ptionem esse necessariam pro foro exte-
 riori, ut Judex judicet pro consuetudine
 contra legem, pro foro autem conscien-
 tiæ sufficere, quod consuetudo sit ratio-
 nabilis; quæ opinio an probabilis sit, alii
 decidant, nam contra illam stant commu-
 niter DD. Suar: lib. 7. de leg: c. 18 asserentes,
 quòd qui introducunt consuetudinē con-
 tra legem, toto tempore, quo consuetu-
 tudo

do non est legitimè præscripta, peccent; quia nullâ ratione excusantur: Lex enim obligat, dum contraria consuetudo non est legitimâ præscriptione introducta: Quam opinionem pariter extendendam censeo ad casum, in quo lex præscriptioni seu contrariæ consuetudini resistit: nam præscriptio ex Legislatoris seu Principis voluntate vim suam accipit: ergò eo resistente procedere non potest, quare hanc regulam tradunt *Innocentius & Abb. n. 5. inc. ult. Consuetudo contra legem non valet, si lex resistat Menoch. de arbitr. q. libr. 1. Casu 83. Sylvest. verb. Consuet. q. 2. & argum. c. 1. de Consuet. in 6. & c. 1. & 2. de præscript. eodem.*

7. Controverti potest ex principiis prioris theses, an consuetudine immemoriali, id est, cuius initii nulla extat memoria, adversus talem legem præscribi potest? *Resp: 1.* Si lex derogatoria consuetudinis utatur clausula illa generali *Consuetudine quâlibet contrariâ non obstante, & nihil aliud exprimat aut significet, videtur tantùm tollere consuetudines existentes, non autem se extendere ad futuras,*

ras, ideoq; nihil obstat aduersus talem legem etiam receptam præscribi.

Resp: 2. Si lex generali clausula prohibeat quamcunq; consuetudinem contra legem induci, & nihil aliud significet, non censetur *Abb: in cap. ult: n. 35. de præscript.*

Covar: 3. resol. c. 13. n. 5. Mascard: de probat: Concl: 1371. num. 45. tali prohibitione comprehensa consuetudo immemorialis, siquidem hæc maiorem quam aliæ consuetudines vim, & authoritatem habet.

L. hoc iure §. aquæductus ff. de aqua quot. &

est: ergò necesse est, ut ei specialiter & expressè per legem derogetur. *Resp: 3.* Si lex præfertim Canonica non prohibeat tantum, sed reprobet & damnet consuetudinem tanquam irrationabilem, intelligitur etiam de immemoriali, ut apertè constat ex cap: 1. de consuet: in 6. ubi corruptela vocatur consuetudo immemorabilis, quâ aliquis sine sedis Apostolicæ dispensatione duos personatus, dignitates, vel officia perpetua unâ cum Canoniâ sive præbendâ in eadem Ecclesia obtinet.

Nam præscriptio aduersus legem consuetudine perfici debet, cum consuetudo facta

Et sit quasi via ad præscriptionem sive consuetudinem Juris præscriptam. Ex quo sequitur, si consuetudo à legibus irrationabilis & iniqua judicata fuerit, non posse ex ea præscriptionem, sive consuetudinem Juris præscriptivam oriri, nisi, ut aliqui excipiunt apud Rochum, consuetudo inducatur sciente ac patiente Principe: quod licet aliàs verum sit, tamen non puto esse propriè dictam exceptionem à doctrina traditam, si enim Princeps sciens, consuetudinem permittat adversus legem induci, cùm illam, si vellet, prohibere posset, tunc lex non propriè per præscriptionem, sed per tacitam Principis revocationem abrogatur, ut proindè mirum non sit, neq; legitimi temporis diurnitatem, neq; bonam fidem in hoc casu requiri.

8. Verùm hoc loco objectio solvenda est: Nam quidquid per privilegium aut dispensationem Principis obtineri potest, id etiam per consuetudinem temporis immemorialis introduci posse videtur, quia tanti temporis possessio vel consuetudo facit præsumptionem tituli seu privilegii

five
 Ex
 s ir-
 non
 ue-
 ut
 ue-
 ci-
 non
 n à
 iēs,
 le-
 be-
 ræ-
 re-
 mi-
 liu-
 ca-
 da
 aut
 est,
 oris
 ur,
 ue-
 ori-
 gii

vilegii, ut volunt DD. *ex cap: 1. de præscript:*
in 6. ergò, si versemur in casu seu facto ali-
 quo, quod non ita juri naturali vel divino
 repugnat, quò min^o saltem persuñi Pon-
 ficis consensum ac privilegium honestari
 possit, v. g. ut laici decimas percipiant, ut
 jurisdictionem aliquam in personas Ec-
 clesiasticas exercean, vel iis aliquam Col-
 lectam imponant; ut in eadem Ecclesia
 duæ dignitates cum Canonica obtinean-
 tur &c. Sequitur in ejusmodi casibus eti-
 am consuetudinem immemorialem in-
 troduci posse. *Resp.* Hoc nullo modo con-
 cedendum, atq; regulam illam. *Quasibilia*
privilegio sunt etiam quasibilia consuetudine,
aut præscriptione necessariò limitandam ef-
se Felin: in cap. accedentes n. 15 de præscript:
ibid: Abb. n. 3. Rochus S. 3. n. 33. si lex con-
 suetudinem tanquam abusum & corru-
 ptelam improbet ac damnet, nam præscri-
 ptio locum habere non potest, si jus ali-
 quem faciat incapacem possessionis & in-
 dè consequentis præscriptionis, sicut vi-
 dere est in jure decimarum, quòd cum ex
 propria institutione sua Ecclesiasticum
 sit, in laicum cadere non potest, nisi ex

speciali & legitima Ecclesiastici Prælati
concessione aut Privilegio: ergò nisi ali-
quis cum præscriptione talis tituli possi-
deat, nunquam præscribere poterit, quia
incapax est præscribendi. Hæc autem ra-
tio similiter locum habet, quotiescunq̃ue
jura aliquam consuetudinem ut irratio-
nabilem damnant, nam hoc ipso reddunt
eam inefficacem ad præscriptionem in-
troducendam, vel quod eodem redit, u-
tentes tali damnatâ consuetudine red-
dunt jure inhabiles ad præscribendum
adversus legem, quandoquidem consue-
tudo per quam lex introducit, rationa-
bilis esse debet.

9. Prævalere tamen poterit consuetu-
do *Rochus loco cit. Abb. in cit. cap: accedentes.*
quamvis Jure Ecclesiastico reprobata,
his casibus. 1. Si scientiâ & patientiâ Prin-
cipis liberâ adjuvetur, quamvis hanc non
esse propriè dictam præscriptionem supra
dictum sit. 2. Si consuetudo præsumpto
aliquo titulo adjuvetur v. g. constante fa-
mâ privilegii concessi, quod diuturnitate
temporis amissum sit; *nam fama dat justam
causam credendi, Cravetta de antiq: temporum*
par.

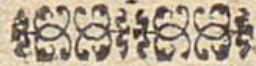
par. 5. §. *materia ista*. tunc enim præscri-
 bens non fundatur in mera possessione
 aut consuetudine, sed in titulo, ex quo
 capax fiat possessionis, consuetudinis, ac
 deniq; præscriptionis cum bona fide, sicut
 præter alios notavit *Mascard. concl: 1371.*
 n. 32. Si nimirum testes adsint, qui dicant
 semper fuisse constantem famam & opi-
 nionem, tale jus alicui competere ex spe-
 ciali concessione Feudi, vel privilegii Pon-
 tificii, eâq; ratione & præscriptione Juris
 aliquem possedisse à tempore, cujus initii
 etiam ex auditu & relatione Majorum
 nulla sit memoria. Difficultas exurgit,
 utrum ad præscribendum adversus legem
 requiratur bona fides? Negativam te-
 nent nonnulli *Salas hic disp: 19. S. 4. Sanch:*
lib: 7. disp: 4. n. 14. putantes consuetudi-
 nem ex malis & illicitis actibus convale-
 scere, & legem abrogare posse: quæ sen-
 tentia haud dubiè vera est, si Princeps sci-
 at, toleret, ideoq; tacitè abrogationi con-
 sentire censeatur: Sin verò loquamur de
 præscriptione adversus legem Principe
 ignorante, videntur docere aliqui, sicut
 ad omnem aliam præscriptionem, ita eti-

am ad eam, quæ aduersus legem tendit, bonam fidem requiri sine qua impossibile sit consuetudinem præscriptivam inchoari, cum ea iusta & rationabilis esse debeat *Azor lib: 5. cap: 17. q. 6. Gloss: in cap: non est. de consuet.* Sed probabilius ducimus (etiam sub data distinctione Principis ignorantis) introduci consuetudinem contra leges per actus formaliter malos, & à Principe punibiles: *Panor: in cap: Ioannes de Cler: Conjug: & alij complures Canonista cum Suar. hic cap: 18.* imò etiam si Princeps vel Legislatoꝝ prohibeat induci consuetudinem contra suam legem, si non omninò deroget, probabile est prævalituram; *Navar in comment. de spolijs §. 14. Salas de leg: disp: 19. S. 7.* quia quod ad præscribendum dominium rei privatæ requiratur bona fides cum titulo v. g. emptionis, donationis, & aliquando factæ, & quod probabiliter existimem rem esse meam, id fit, quia non decet fovere furta, & latrocinia: quæ certè foverentur, si malâ fide rem alienam possidenti præscriptio favoriseret: at verò consuetudo induci potest cum mala fide: quia non obindè transf-

gres-

gressores legis foventur, cum facile possit
 Princeps consuetudinem interrumpere,
 & legem suam renovare. *Tusculus verb: con-*
suet: Concl. 801. Adde præscriptionem pri-
 vare aliquem dominio & jure acquisito,
 & hoc irreparabiliter ad vitandas lites,
 quod non erat conveniens concedi malâ
 fide possidenti: at consuetudo adverfa le-
 gi neminem jure suo privat, sed solum re-
 movet obligationem legis, quàm facile
 potest Legislator renovare & stabilire de-
 nuò; si id expediens bono comuni judi-
 caverit. nec dicas consuetudinem ex acti-
 bus illicitis convalescentem non esse ra-
 tionabilem: quia non intelligitur hoc sensu
 consuetudinem debere esse rationabi-
 lem, quod sit sine peccato contracta, sed
 sufficit, quòd participet conditiones justæ
 legis, & quòd non sit prohibita contra le-
 gem induci jure humano. Cæterum tam-
 etsi primi temerè & non sine culpa legem
 Reipublicæ utilem transgredientes, præ-
 scriptionem re ipsâ inchoare non potue-
 rint horum tamen successores videntes
 legem ab antecessoribus suis observatam
 non esse, existimare possunt, & in dubio

præsumere illos habuisse justam legis non
servandæ causam, & illorum vestigiis in-
sistentes præscriptionem inchoare vel
quasi bonâ fide inchoata fuisset,
tandem perficere.

PER-